

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України Безпалової Ольги Ігорівни на дисертацію Мельника Вадима Івановича «Адміністративно-правові засади організації та функціонування системи економічної безпеки України» подану на здобуття наукового ступеня доктор юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дослідження. Однією з визначальних характеристик сучасної вітчизняної економічної системи є суттєве посилення тиску на різні сфери й ланки останньої, внаслідок чого, як виникає багато нових, так і посилюється вплив деяких існуючих негативних процесів й тенденцій різного характеру, здатних у середньо- чи довгостроковій перспективі призвести до появи загроз та ризиків всій національній безпеці України. Зважаючи на поточне складне економічне становище Української держави, що сформувалось за наслідками дії чинників минулого та сьогодення, а також усвідомлюючи недовіра багатьох санкціонованих механізмів із забезпечення національної економічної безпеки можна, виправдано, зробити висновок про існування широкого кола реальних проблем у цій сфері. Більше того, поступове належне вирішення таких питань, має вагомим значення й пряму залежність у частині дійсної успішної реалізації проєвропейського вектору державної політики, адже стійкість національної економічної системи – одна з фундаментальних передумов ефективного впровадження значної кількості реформ.

Вочевидь, що більшість вказаних проблемних аспектів носять складний, довготривалий та багаторівневий характер, маючи відношення до значної

частки напрямів державного регулювання, що виправдовує підхід за яким економічну складову національної безпеки України варто позиціонувати як системну категорію. Варто також зауважити, що своєчасне й дієве вирішення цих та похідних проблемних аспектів, залишається одним із головних завдань держави, зважаючи на потенційні наслідки для країни і позначиться на перспективах її розвитку. Більше того, питання щодо забезпечення економічної безпеки України є одним із найважливіших функцій держави, визнаних на конституційному рівні.

Дисертаційне дослідження відповідає завданням, цілям та основним напрямам Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII, Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016 – 2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., Концепції розвитку сектора безпеки і оборони України, затвердженої Указом Президента України від 14 березня 2016 р. № 92/2016. Окремі результати роботи були використані під час розробки науково-дослідних тем Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Концепція нової інноваційної моделі державного управління фінансовою системою України» (номер д. р. 0118U003582), «Розробка «Концепції запровадження державної системи контролю за залученням та ефективним використанням міжнародної технічної допомоги в Україні на 2021-2025 рр.» (номер д. р. 2020.02/0137).

Однією з багаточисленних переваг дисертаційної роботи є використання і аналіз норм, положень значної кількості нормативно-правових актів, стратегічних та інших документів, які визначають характер державної політики з питань забезпечення організації й функціонування системи економічної безпеки України. Мова, зокрема, йде про закони України, норми яких прямо чи

опосередковано стосуються питань економічної безпеки у сферах: а) кредитно-посередницької і банківської діяльності; б) зовнішньоекономічної діяльності; в) підприємницької діяльності; г) приватизації; г) державних фінансів; д) споживчого кредиту; е) інших сферах. Також варто виділити відповідні міжнародні, міждержавні конвенції, угоди та договори, підзаконні нормативно-правові акти органів виконавчої влади, акти органів місцевого самоврядування та інші нормативно-правові документи які були дослідженні автором при роботі над дисертацією.

Виконане дисертаційне дослідження має комплексний характер, а також автором змістовно розглянуто та проаналізовано ряд важливих для адміністративно-правової науки дискусійних положень, що сформувало належну теоретико-правову основу для обґрунтування багатьох позицій і висновків із питань забезпечення організації й функціонування системи економічної безпеки України. Структурно дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, нерозривно пов'язаних між собою, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура роботи повністю відповідає поставленій меті та всім завданням дослідження, що дає змогу розглянути широке коло проблемних питань, як прямо, так і побічно пов'язаних із окресленою тематикою.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, встановлено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, окреслено завдання, встановлено об'єкт і предмет, охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну та висвітлено практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про апробації результатів матеріалів дисертації та публікацій, анонсовано структуру та зазначено обсяг.

В розділі 1. «Теоретико-правова характеристика економічної безпеки України» здійснено історичний огляд правового забезпечення економічної безпеки держави на українських землях (підрозділ 1.1), надано загальну характеристику економічної безпеки України як об'єкта адміністративно-правової охорони та визначено її роль для сучасної економіки (підрозділ 1.2).

Також автором присвячується увага визначенню поняття, характеристики та пропонується градація видів груп адміністративно-правових засад функціонування економічної безпеки України (підрозділ 1.3).

Підтримується точка зору, що в аспекті розбудови та повноцінного функціонування національної системи економічної безпеки, зважаючи на історичні фактори та враховуючи ряд політичних і правових чинників слід фокусувати увагу на період початку розбудови незалежної України й до сучасного етапу, зважаючи на нещодавнє затвердження Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» (2020 р.) (с. 64). Заслугує уваги думка, що адміністративно-правовими засадами функціонування економічної безпеки України необхідно вважати сукупність чинних правових актів, які окреслюють правове положення відповідних суб'єктів (їх завдання, функції, компетенцію та ін.), щодо вжиття комплексу легальних заходів, спрямованих на всіляке забезпечення належного функціонування економічної складової державної безпеки та сприяння її сталого розвитку (с. 93).

Розділ 2. «Система економічної безпеки України: адміністративно-правове регулювання із забезпечення організації та функціонування» присвячений питанням визначення поняття, ключових властивостей, мети, завдань, принципів та основних функцій системи економічної безпеки України (підрозділ 2.1), формування її структури, а також виокремлення складових (підрозділ 2.2). Також у полі зору дисертанта перебували питання дослідження адміністративно-правового механізму забезпечення організації та функціонування системи економічної безпеки України (підрозділ 2.3) й ознайомлення та аналіз провідних іноземних практик правового забезпечення аналізованої сфери (підрозділ 2.4).

Виникає об'єктивна потреба у схваленні позиції дисертанта, що метою існування та функціонування системи економічної безпеки України варто визнати перелік заданих чи визнаних державою орієнтирів щодо досягнення високого рівня захищеності та стійкості національної економіки, а також

створення і реалізація належних умов для сприяння конкурентоспроможності останньої у світовій системі господарювання, збереження вже досягнутого рівня прогресу, самовідтворення та сталого й збалансованого поступального розвитку (с. 138-139). Підтримується висновок, що до числа ключових суб'єктів національної системи економічної безпеки варто віднести: 1) Верховну Раду України; 2) Президента України; 3) Раду національної безпеки і оборони України; 4) Кабінет Міністрів України, відповідні міністерства та деякі інші органи виконавчої влади; 5) судові органи; 6) правоохоронні органи; 7) Національний банк України, банківські та інші фінансові установи; 8) органи місцевого самоврядування; 9) суб'єктів господарювання та фізичних осіб (с. 174). Убачається за доцільне й виправдане погодитися з думкою автора, що ризики системі економічної безпеки України слід диференціювати на такі групи: 1) геополітичні; 2) політичні; 3) правові; 4) економічні; 5) технічні; 6) екологічні; 7) соціальні; 8) епідеміологічні та інші (с. 182).

У розділі 3. «Адміністративно-правове регулювання діяльності суб'єктів із забезпечення організації та функціонування системи економічної безпеки України» звернена увага на визначення місця та з'ясування ролі у державному механізмі суб'єктів аналізованої системи. Також дисертантом окреслено й охарактеризовано ключові напрями діяльності цих суб'єктів щодо забезпечення організації та функціонування системи економічної безпеки України.

Підтримується переконання й схвалюється обґрунтування автора, що до числа судових органів, як суб'єктів аналізованої системи варто віднести: 1) місцеві суди; 2) апеляційні суди; 3) Верховний Суд: (а) Велику Палату Верховного Суду; б) Касаційний адміністративний суд; в) Касаційний господарський суд; г) Касаційний кримінальний суд; г) Касаційний цивільний суд); 4) Вищий антикорупційний суд; 5) Конституційний Суд України; 6) Третейські суди; 7) Європейський суд з прав людини (с. 281-282). У роботі, за результатами досліджень дисертант приходить до висновку, що до числа правоохоронних органів, які відграють важливу, порівняно з іншими

суб'єктами правоохоронної діяльності, роль щодо забезпечення функціонування аналізованої складової національної безпеки України варто віднести: 1) органи прокуратури; 2) Національну поліцію; 3) Службу безпеки України; 4) Національне антикорупційне бюро України; 5) підрозділи податкової міліції Державної фіскальної служби України (до завершення здійснення заходів з утворення органу, на який покладатиметься обов'язок забезпечення запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, об'єктом яких є фінансові інтереси держави та/або місцевого самоврядування, що будуть віднесені до його підслідності); 6) Державне бюро розслідувань (с. 284). Аргументовано, що основними напрямками діяльності правоохоронних органів із забезпечення функціонування системи економічної безпеки України є підтримання державного обвинувачення в суді, нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, проведення слідчих (розшукових) дій, проведення оперативно-розшукових заходів, профілактика економічній злочинності, взаємодія правоохоронних органів та контррозвідувальна діяльність (с. 323-324).

Розділ 4 «Шляхи підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення організації та функціонування системи економічної безпеки України» присвячений питанням визначення головних напрямів реформування адміністративно-правового забезпечення організації та функціонування системи економічної безпеки України (підрозділ 4.1), а також вдосконалення правового забезпечення взаємодії та координації її суб'єктів (підрозділ 4.2). Додатково дисертантом приділяється увага проблематиці підвищення рівня ефективності регламентації окремих процедур організації та функціонування системи економічної безпеки України (підрозділ 4.3).

Заслуговує схвалення точка зору, що основні напрями реформування адміністративно-правового забезпечення організації та функціонування системи економічної безпеки України доцільно диференціювати на дві загальні групи: 1) внутрішні; 2) зовнішні (с. 335). Підтримується думка, що до першої

групи пропонується віднести такі: 1) формування ефективної законодавчої бази, що забезпечить прийняття нових нормативно-правових актів щодо належної організації та функціонування як аналізованої системи в цілому, так і кожного її суб'єкта; 2) ліквідація прогалів у вітчизняному законодавстві, пов'язаних із забезпеченням ефективного державного контролю за вивезенням за кордон товарів сировинного походження (зерно, дерево, метал, тощо), контрабандного ввезення в Україну товарно-матеріальних цінностей іноземного виробництва (в т. ч. «сірого імпорту»), а також використанням протиправних і напівлегальних схем виведення валюти; 3) створення дієвого законодавства та державного контролю щодо добросовісної конкуренції серед суб'єктів господарювання; 4) ліквідація на державному рівні безпідставного, а іноді з явними ознаками корупції тиску на бізнес, шляхом створення єдиного дієвого правоохоронного органу який буде протистояти економічним злочинам та зменшить високий рівень «тінізації» вітчизняної економіки; 5) прийняття Національним банком України відповідних нормативно-правових актів направлених на створення стабільної банківської системи й фондового ринку, які не будуть залежними від іноземних запозичень; 6) створення ефективного національного законодавства та відповідних державних органів покликаних формувати інвестиційно-привабливий клімат в Україні; 7) розробка ефективних державних механізмів контролю за витрачанням коштів Державного бюджету України, ефективним використанням міжнародної технічної допомоги та зовнішніх державних запозичень (с. 335-336). Також заслуговує уваги таке бачення градації основних зовнішніх напрямів: 1) підписання нових міжнародних та міждержавних документів, що мають стратегічне значення для аналізованої системи; 2) розробка державної програми щодо популяризації України та посилення привабливості національної економічної системи; 3) імплементація вітчизняного законодавства та підписання міжнародних угод щодо спільної протидії загрозам системі економічної безпеки (с. 336). Підтримується переконання, що основними групами показників, які впливають на рівень економічної безпеки країни є такі: 1) маркетингові; 2) політичні;

3) інституційні (с. 367).

Положення та висновки, сформульовані й обґрунтовані в дисертаційному дослідженні, безсумнівно, мають вагому **теоретичну цінність і практичну значимість**. Більшість вказаних результатів може бути взято до уваги при розробці нових чи вдосконаленні відповідних положень існуючих нормативно-правових актів та стратегічних документів із питань щодо адміністративно-правового забезпечення організації та функціонування системи економічної безпеки України. Також, отримані результати можуть бути взяті за основу при подальшій науковій розробці широкого кола питань адміністративно-правових засад організації та функціонування системи економічної безпеки України. Доцільно відмітити й значимість деяких вказаних результатів при підготовці та проведенні лекцій, семінарських і практичних занять зі студентами з навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Кримінальне право», «Органи публічної влади та інститути громадянського суспільства», «Правоохоронна система України», «Спеціальне адміністративне право» та інших.

Результати дисертаційного дослідження викладено в одноосібній монографії, наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав. Також окремі результати представлені широкому загалу в тезах повідомленнях на науково-практичних конференціях:

- 1) «Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення» (Одеса, 2019);
- 2) «Сучасний рух науки» (Дніпро, 2019);
- 3) «Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах» (Дніпро, 2020);
- 4) «Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності» (Львів, 2020);
- 5) «Актуальні питання економіки, фінансів, обліку і права в сучасних умовах» (Полтава, 2020);
- 6) «Реформація правової системи в контексті євроінтеграційних процесів» (Суми, 2020);
- 7) «Актуальні дослідження правової та історичної науки» (Тернопіль, 2020);
- 8) «Наукове забезпечення технологічного прогресу XXI сторіччя» (Чернівці, 2020);
- 9) «Регіональні інноваційні ініціативи: завдання та шляхи вирішення»

(Харків, 2020).

Автореферат дисертації відповідає змісту та повністю відображає основні положення проведеного дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено у відповідності до встановлених вимог.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. В цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження вбачається за необхідне звернути увагу на деякі положення роботи, що носять спірний характер та потребують уваги.

1. В роботі наголошується, що вагоме значення для належного функціонування системи економічної безпеки України відграють її підсистеми (с. 156), однак предметно вивчається і досліджується лише фінансова та інвестиційний компонент інвестиційно-інноваційної безпеки (с. 156-159). Робота значно виграла б за умови характеристики й інших згаданих підсистем.

2. У дослідженні зустрічається визначення поняття «національні економічні інтереси», які, на думку здобувача, являють собою сукупність інтересів, задоволення яких має за кінцеву мету досягнення всіх цілей функціонування системи економічної безпеки України (с. 164), однак дисертант не висловлює своє бачення відносно конкретних видів таких інтересів, що потребує уваги.

3. Під час дослідження питання суб'єктного складу системи економічної безпеки України автор зауважує, що економічна безпека країни в жодному разі не має бути прерогативою одного державного органу чи служби, тому що вона повинна забезпечуватись всіма суб'єктами, які мають відношення до цих процесів. При цьому, кожний такий суб'єкт у цій системі має відповідати за виконання конкретних завдань та мати певну відповідальність за стан вітчизняної економіки у відповідних сферах (с. 181). Убачається за доцільне додатково аргументувати цю позицію під час публічного захисту.

4. Одним із важливих кроків із підвищення рівня ефективності функціонування системи економічної безпеки України, на думку дисертанта, має стати розробка та прийняття базового Закону України «Про економічну

безпеку України», в якому на законодавчому рівні закріпити поняття, принципи, завдання, систему економічної безпеки, об'єкти, суб'єктів (їх права, обов'язки, функції, сферу відповідальності кожного тощо), визначити перелік ризиків, загроз та викликів, закріпити механізм взаємодії суб'єктів системи, визначити механізми контролю з боку суспільства за їх діяльністю та інше (с. 335). Однак, виникає питання стосовно доцільності прийняття пропонованого акту в умовах існування Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII, який регламентує широке коло аспектів, пов'язаних із аналізованою сферою правовідносин.

5. Автором пропонується створити при Міністерстві економічного розвитку, торгівлі і сільського господарства України Державне агентство інвестицій, розробити та прийняти для його роботи сприятливе правове забезпечення. Вважається, що це сприятиме формуванню дієвої державної системи залучення інвестування посиливши роль вказаного напряму в Україні (с. 337). Потребує роз'яснення вказана ініціатива, виходячи з усвідомлення значення такого потенційного суб'єкта, із точки зору сприяння середньо- та довгостроково поступальному розвитку національної економіки, а також підтримка обраному державному курсу щодо оптимізації системи центральних органів виконавчої влади.

Втім, перераховані зауваження загалом не знижують високий рівень дисертаційної роботи. Це дає підстави прийти до загального висновку, що дисертація «Адміністративно-правові засади організації та функціонування системи економічної безпеки України» за актуальністю порушених питань, повнотою викладення матеріалу, обґрунтованістю та достовірністю досліджень, науковою новизною та практичною значущістю отриманих результатів, є самостійним завершеним науковим дослідженням, у якому на основі аналізу теоретичних і методологічних засад, національного та міжнародного законодавства, а також практики його реалізації запропоновано ряд дієвих кроків по підвищенню рівня стійкості національної економіки та сприяння поступальному розвитку останньої. Основні результати дисертаційної роботи

відображають особистий внесок здобувача в їх досягнення. З огляду на викладене, дисертаційне дослідження на тему «Адміністративно-правові засади організації та функціонування системи економічної безпеки України» повністю відповідає вимогам п. 10, 12 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 159 від 30.12.2015 р.), а її автор – Мельник Вадим Іванович заслуговує на присудження наукового ступеня доктор юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

Ольга БЕЗПАЛОВА

